

Rano učenje talijanskog jezika u dvojezičnoj sredini

Šušelj, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:026482>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SARA ŠUŠELJ

RANO UČENJE TALIJANSKOG JEZIKA U DVOJEZIČNOJ SREDINI

Završni rad

Pula, rujan, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SARA ŠUŠELJ

RANO UČENJE TALIJANSKOG JEZIKA U DVOJEZIČNOJ SREDINI

Završni rad

JMBAG: 0116137844, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Talijanski jezik

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Romanistika

Mentor: doc. dr. sc. Lorena Lazarić

Pula, rujan, 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Sara Šušelj, kandidat za prvostupnika Predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, Sara Šušelj dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Rano učenje talijanskog jezika u dvojezičnoj sredini“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	5
2. Govor i jezik.....	6
2.1. Govorno-jezični razvoj kod djece.....	6
2.2. Teorije razvoja govora kod djece.....	7
3. Usvajanje jezika	9
3.1. Usvajanje materinskog jezika	10
3.2. Usvajanje drugog jezika.....	11
4. Pojam dvojezičnosti.....	12
4.1. Rana dvojezičnost.....	14
4.2. Dvojezična sredina	15
4.3. Projekt „Dominantnost jezika ujednačenih dvojezičnih govornika“	16
5. Rano učenje talijanskog jezika	18
5.1. Učenje talijanskog jezika kroz glazbu	19
6. Istraživanje ranog učenja talijanskog jezika kod djece predškolske dobi u dvojezičnoj sredini	20
6.1. Mjerni instrument i ispitanici	20
6.2. Cilj i problem istraživanja	20
6.3. Rezultati istraživanja.....	21
7. Zaključak.....	32
8. Literatura	34
9. Prilozi.....	36
10. Sažetak.....	41
11. Summary.....	42
12. Riassunto	43

1. Uvod

Usvajanje jezika složeno je i zahtjevno no važno je da se kod djece govor i učenje jezika što ranije potiču i uče. Budući da u današnje vrijeme djeca kreću u vrtić i s nepunih godinu dana, takvo im poticajno okruženje uvelike pomaže u razvoju jezika i govora. U predškolskim ustanovama postoji mnoštvo zanimljivih materijala, igara, pjesama, crteža i dr. kroz koje djeca uz igru i zabavu usvajaju i obogaćuju jezik. Majka, otac i obitelj svakako su najvažniji u najranijoj dobi djeteta te od njih dijete može čuti prve glasove koje će s vremenom usvojiti i obogaćivati kroz odrastanje. Dijete je u ranoj dobi vrlo znatiželjno i lako usvaja nove glasove, riječi te ih često ponavlja. Dvojezična sredina može biti jako poticajna te u njoj dijete može naučiti i drugi jezik koji se koristi u njegovoj okolini ili obitelji. Najčešće je to jezik manjine koji se govori u krugu obitelji ili široj zajednici na nekom području, u ovom slučaju talijanski jezik. U mom slučaju hrvatski je materinski jezik, dok je talijanski okolinski jezik koji ujedno govorim i s jednim dijelom obitelji no svakako smatram da je hrvatski moj dominantniji jezik i jezik na kojem svakodnevno komuniciram.

Ovaj se završni rad bavi tematikom ranog učenja talijanskog jezika u dvojezičnoj sredini. Strani je jezik poželjno početi usvajati što ranije jer djeca puno brže usvajaju jezik te točniji i pravilniji izgovor riječi. Učenje stranog jezika kroz igru kod djece razvija samopouzdanje, spontanost i stvara bliskost s ostalim vršnjacima. Uloga je odgojitelja također vrlo važna jer oni potiču djecu na učenje stranog jezika kroz zanimljive igre, razgovore, priče, pjesme i dr. U dvojezičnoj sredini na području Istre postoji mnoštvo talijanskih odgojno-obrazovnih ustanova koje potiču učenje talijanskog jezika i kulture te tako održavaju tradiciju talijanske manjine i govora u Istri. Drugi se dio rada odnosi na istraživanje provedeno na društvenim mrežama u kojem su sudjelovali roditelji predškolske djece i kojim se pokušalo utvrditi učestalost korištenja drugog jezika, u ovom slučaju talijanskog jezika, na dvojezičnom području Istre.

2. Govor i jezik

Jezik je glavno sredstvo komunikacije među ljudima. Jezikom se možemo sporazumijevati s ljudima diljem svijeta. Možemo reći da se jezik sastoji od 5 aspekata komunikacije koji su međusobno jednako važni. To su glasovi, značenje, poredak, oblik riječi te uporaba jezika. Tih pet aspekata komunikacije moramo slijediti u komunikaciji kako bi nas drugi mogli razumjeti te kako bismo se mogli sporazumijevati (Apel, Masterson, 2004). Prema Stančić i Ljubešić (1994) jezik je jedinstven za sve ljude unutar jezične zajednice no znanje jezika različito je ovisno o dobnom uzrastu. Pojedinci utječu na jezik te ga mijenjaju u fonetskoj, leksičkoj i gramatičkoj komponenti. Autori ističu kako je govorna sposobnost komuniciranja pomoću jezika te se ostvaruje na subjektivnoj osnovi ovisno o pojedincu i individualnoj svijesti pojedinca.

Abdelilah-Bauer (2008) smatra da jezik čovjeka razlikuje od ostalih bića, jer jezikom izražavamo želje, emocije, ideje. Jezik nije važan samo kako bismo saznali značenja riječi, već nam omogućuje da komuniciramo s ljudima te izmjenjujemo informacije, misli, stavove.

2.1. Govorno-jezični razvoj kod djece

Apel i Masterson (2004) ističu se kako većina djece dolazi na svijet s već urođenim sposobnostima za učenje jezika. Rano je djetinjstvo najvažnije za govorno-jezični razvoj djeteta. Važno je da dijete ima svoj jezični uzor od kojeg će usvajati nove riječi te kasnije oblikovati rečenice. Od djeteta se nesmiije tražiti da ponavlja riječi ili rečenice, nego mu pomoći da oblikuje svoj jezik koji će s vremenom uz roditeljsku pomoć obogaćivati.

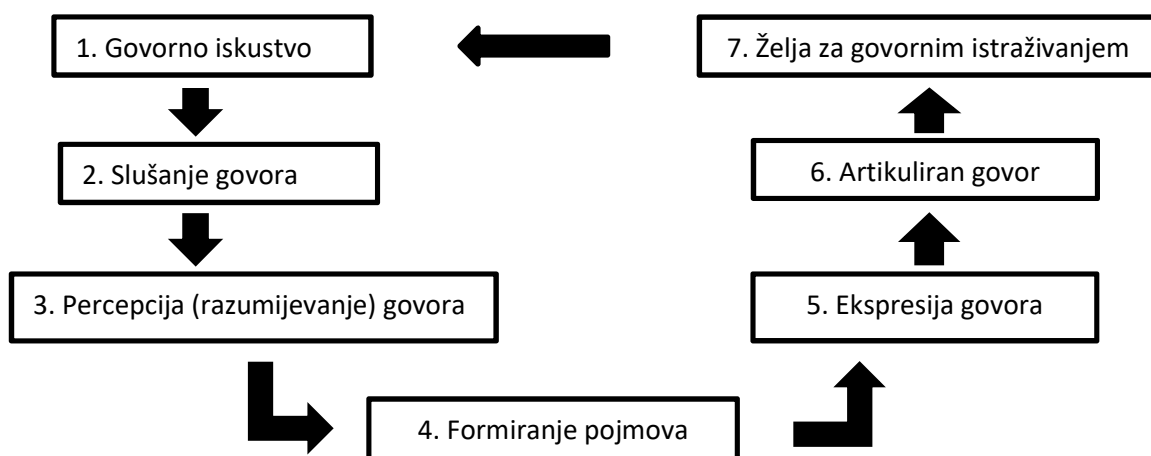
Kako ističe Abdelilah-Bauer (2008), glasovi koje dijete proizvodi u najranijoj dobi s vremenom se obogaćuju. Poznato je da djeca sa šest mjeseci imitiraju zvučne i govorne okolinske zvukove te se pojavljuje lalacija, tj. glasovi poput „mamama“, „bababa“. U prosjeku između jedanaestog i trinaestog mjeseca života dijete izgovori svoju prvu riječ te do osamnaestog mjeseca života usvaja oko dvije riječi na tjedan. Od navršene druge godine djetetov se rječnik vrlo brzo obogaćuje te počinje povezivati dvije riječi u rečenicu. Vrlo je važna interakcija roditelja i djeteta s ciljem upoznavanja

novih riječi, situacija, predmeta. Primjerice, igra u kuhinji s pravim kuhinjskim predmetima više stimulira jezični razvoj od igre istim predmetima u dječjem kutku.

Prema Blagoni, Poropat Jeletić (2015) dva su razdoblja jezičnog usvajanja. Prvo razdoblje, od rođenja do progovaranja prve riječi, tiho je ili predjezično razdoblje. U tom razdoblju razvijaju se spoznajne, motoričke i perceptivne sposobnosti kao i sposobnosti percepcije vidnim i slušnim kanalima, koje su vrlo važne za jezično i komunikacijsko ovladavanje. Drugo je razdoblje jezično razdoblje koje započinje djetetovim jednočlanim iskazom te se između dvadesetog mjeseca i druge godine života javljaju i dvočlani iskazi, odnosno prve kombinacije riječi u sintagme.

2.2. Teorije razvoja govora kod djece

Šikić i Ivičević-Desnica (1988) tvrde kako neurološke teorije dokazuju da je razvoj govora i jezika čovjeka uvjetovan genetski, anatomski i neurobiološki. Čovjek od rođenja ima predispozicije za razvoj govora, dok ga druge vrste nemaju. Samo ljudsko biće može usvojiti jezik i govoriti u pravom smislu. Psihodinamska teorija smatra kako je objektni odnos uspostavljen putem govora te da utječe na razvoj ega i superega djeteta. Psiholingvistička teorija smatra kako je govor djeteta u neprestanom ubrzanom razvoju te se jednako tako razvija i kod djece koja govore vrlo različitim jezicima.

Slika 1. Faze govornog razvoja
(Šikić, Desnica, 1988:65, <https://hrcak.srce.hr/176801>)

Znači, kako bi se razvile normalne govorne i jezične sposobnosti, djeci je nužno iskustvo govora te uredna sposobnost slušanja za govorno razumijevanje. Govorno razumijevanje važno je za stvaranje temelja jezično-govorne razine, što obuhvaća osnovne razine, a to su: semantička, sintaktička, fonetska i leksička. Formiranje pojmova odnosi se na formiranje, modificiranje pojmova usvojenih iz perceptivnih izvora. Govorna je artikulacija vrlo važna za govorno izražavanje. Nakon usvojenih svih faza dijete ima želju za izražavanjem i govornom komunikacijom s okolinom (Slika 1).

Fonetska teorija tumači da, bez obzira na kojem je jeziku govor izgovoren, dijete ili odrasli čovjek može shvatiti da se radi o govornom izrazu te je sposoban prepoznati sadržaje tog govora. Govor je oblikovan ritmom rečenicama, riječima i slogova te su za njega potrebni govornik i sugovornik (Šikić, Ivičević-Desnica, 1988).

Na žalost, u današnje se vrijeme često javljaju govorni i jezični poremećaji kod djece u ranom djetinjstvu. Neka su djeca lijena u početku jezičnog i govornog razvoja no kasnije brzo napreduju i izjednačuju govornu sposobnost s ostalim vršnjacima. Prema Miller (1982 prema Šikić, Ivičević-Desnica, 1988) postoje razlozi zbog kojih se na zakašnjeli razvoj govora kod djeteta nesmiije čekati. Govorna retardacija kod djeteta može imati druge posljedice, stoga je važno na vrijeme započeti terapije. Različiti su uzroci nerazvijenog govora, stoga roditelji moraju dobiti savjete i upute o odgovarajućoj terapiji i rehabilitaciji djeteta. Dojam o govornom razvoju djeteta mogao bi se steći i prije djetetove druge godine života, no s obzirom na to da dijete usvaja prvu riječ s oko godinu dana, a izgovara prve rečenice s oko dvije godine, stručna razina razvoja govora najčešće se utvrđuje nakon druge godine života.

3. Usvajanje jezika

Svjesno, namjerno učenje, tj. usvajanje inih jezika (drugi jezik, strani jezik), kako tvrde Blagoni, Poropat Jeletić (2015), odvija se kroz utjecaj prvog usvojenog jezika. Drugi se jezik obično usvaja nakon usvojenih osnova materinskog jezika. Prototipni strani jezik onaj je koji se nakon usvojenog materinskog uči u školi, dok je prototipni nasljedni jezik onaj koji se uči u jezičnoj zajednici ili u krugu obitelji. Kako ističu Jelaska i sur. (2005), materinski jezik prvi je jezik koji dijete usvaja kroz povezanost s majkom ili drugom bliskom osobom. Drugi je jezik „bilo koji novi jezik kojim osoba ovladava u zajednici gdje se njime služi, od najmanje zajednice kao što je obitelj, do najšire kao što je zemlja“ (Jelaska i sur., 2005:27). Strani jezik onaj je koji se ne usvaja u obiteljskom okruženju, već se usvaja u školi u zemlji koja se njime službeno ne služi (Jelaska i sur., 2005).

Prema Jelaski i sur. (2005) razlika između drugog i stranog jezika nalazi se u okolini, trajnosti boravka i učestalosti korištenja. Talijanski jezik u Hrvatskoj može biti drugi jezik i strani jezik, ovisno o dijelu zemlje u kojem se usvaja. Blagoni, Poropat Jeletić (2015) ističu da postoji osjetljivo razdoblje za jezično usvajanje koje obično traje do završetka puberteta, to je razdoblje kada dijete učinkovitije, brže i superiornije usvaja jezik. Prema Penfield i Roberts (1959), spomenuto razdoblje započinje rođenjem djeteta do devete godine, a Lenneberg (1967) ga produljuje do dvanaeste godine ili do kraja puberteta. Čoso (2016) navodi da strah od jezika nastaje u situaciji kada se dijete treba služiti drugim jezikom koji nije materinski te koji nije u potpunosti usvojilo. Takav se strah kod djece smatra crtom ličnosti. Neki su mišljenja da se strah od učenja javlja kao posljedica ponovljenih negativnih iskustava vezanih za učenje jezika. Strah se tada definira kao emocionalna reakcija na koju se može utjecati poboljšanjem jezičnih kompetencija te je samopouzdanje iznimno važno. Pojam o sebi, tj. samopercepcija također je važna kod djece te utječe na usvajanje jezika. Pojam o sebi djetetu govori tko je on, koje su njegove prednosti i nedostaci, koje su njegove sposobnosti i slično. Dijete pojam o sebi mijenja s vremenom te isti ovisi o dobi. Najčešće djeca u predškolskoj dobi imaju pretjerano pozitivan dojam o sebi koji se s vremenom mijenja u školi, u skladu s ocjenama i usporedbom s drugom djecom u razredu.

Dornyei i Skehan (2003 prema Medved Krajnović, 2010) grupiraju strategije učenja jezika u četiri skupine:

- kognitivne strategije, tj. transformacija materijala za učenje ponavljanjem gradiva i sažimanjem informacija
- metakognitivne strategije koje se odnose na planiranje, organiziranje te analiziranje vlastitog učenja
- društvene strategije koje dovode do povećanja komunikacije na stranom jeziku, tj. iniciranje razgovora s izvornim govornicima
- afektivne strategije koje imaju utjecaj na proces učenja kroz djetetovu kontrolu vlastitih emocija.

3.1. Usvajanje materinskog jezika

Prema Prebeg-Vilke (1991) usvajanje materinskog jezika svrstava se u četiri aspekta tog procesa:

- usvajanje glasovnog sustava (počinje krikom odmah nakon rođenja)
- upotreba jezičnih oblika vlastitog jezika (gramatika)
- sposobnost razumijevanja i priopćavanja značenja
- sposobnost da se upotrebom govora nešto postigne, tj. da se komunicira.

Ti su aspekti međusobno povezani te ovise jedan o drugome. Usvajanje jezika započinje i prije nego dijete izgovori prvu riječ, ono započinje kada majka i dijete uspostave vezu koja će biti iznimno važna u djetetovoj komunikaciji sa svijetom.

Materinski je jezik onaj kojemu je dijete izloženo od rođenja i na kojem progovara zbog interakcije s majkom te je moguće kako će taj jezik biti primaran u komunikaciji s okolinom. Materinski je jezik također često preuzet iz okoline, od predaka, spontano. Nije uvijek moguće točno odrediti granicu između naučenih jezika i jezika usvojenih u prirodnoj okolini. Drugi je jezik onaj na kojemu dijete progovara nakon što je usvojilo materinski jezik te je isto tako usvojen u prirodnom okruženju, tj. u sredini u kojoj govornik živi i usvaja jezik (Blagoni, Poropat Jeletić, 2015). Materinski jezik ne mora nužno biti jezik koji govornik najbolje poznaje te kojim se najviše služi iako se često misli kako je materinski jezik uvijek glavni, primarni, dominantan govornikov jezik (Jelaska i sur., 2005).

3.2. Usvajanje drugog jezika

„Materinski je jezik u usvajanju drugog jezika svakako vrlo prisutan. Koliko je prisutan, ovisi o uvjetima u kojima dijete usvaja jezik. Ako ga dijete usvaja u obitelji u kojoj samo jedan član govori drugi jezik, npr. otac ili majka, a život se odvija usred kulture materinskog jezika, utjecaj materinskog jezika bit će veći, nego ako se dijete nalazi u zemlji u kojoj se drugi jezik govori kao materinski i u kojoj ono dnevno provodi u ustanovi u kojoj odgojitelji i prijatelji govore taj strani jezik.“ (Prebeg-Vilke, 1991:83).

Drugim jezikom naziva se onaj jezik koji dijete progovara nakon što je usvojilo materinski jezik. Jednako kao i materinski, usvojen je u prirodnom okruženju, tj. u sredini u kojoj dijete živi. U većini slučajeva drugi je jezik manjinski jezik iz jezične sredine. Tada se drugi jezik zove jezik društvene sredine (Jelaska, 2007).

Prema Prebeg-Vilke (1991) do upotrebe i usvajanja dvaju jezika dolazi iz različitih razloga, kao što su pripadanje djetetove obitelji grupi manjinskih jezika npr. Talijana u Istri. Velika je razlika između usvajanja drugog jezika i usvajanja stranog jezika. Drugi jezik djeca usvajaju zbog prilika i situacija u kojima žive, tj. komunikacije s ljudima koji su im bliski ili s okolinom, dok je učenje stranog jezika svedeno na organiziranu tjednu nastavu pod vodstvom nastavnika. Usvajanje drugog jezika u djetinjstvu dovodi do dvojezičnosti. Važno je u kojoj se dobi dijete susreće s drugim jezikom jer to utječe na sposobnost pravilnog izgovora, usvajanja sintakse, vokabulara i sposobnost razumijevanja slušanjem.

4. Pojam dvojezičnosti

Kako ističu Blagoni i Poropat Jeletić (2015), dvojezičnost predstavlja suživot i simbiozu dvaju (ili više) jezičnih sustava u jezičnom repertoaru govornika, skupine ili zajednice. Istovremeno dvojezičnost pretpostavlja korištenje dvaju jezika kod određenog broja ljudi u zajednici, kao i njihovo korištenje u većem djelu zajednice u cijelosti. Dvojezičnost se smatra sociolingvističkim i kulturnim fenomenom, zbog proučavanja kultura i jezika u doticaju, isto kao i društveno-povijesnim fenomenom. Dvojezičnost se treba smatrati novom normom s obzirom na to da je prisutna u brojnim državama svijeta te je prisutna u svim dobnim skupinama. Simultana dvojezičnost istovremeno je usvajanje dvaju jezika od rođenja, dok je sukcesivna dvojezičnost kada se drugi jezik usvaja nakon naučenog materinskog jezika. Simultana i sukcesivna dvojezičnost odnose se na usvajanje jezika koje govornika čini dvojezičnim, a može biti naučen u obitelji (simultani) ili u školi (sukcesivni).

Dvojezičnost može biti individualna, grupna (skupina) ili kolektivna (masovna) i naraštajna. Najrasprostranjenija je individualna dvojezičnost. Grupna dvojezičnost obuhvaća dobne skupine, profesionalne i određenog podrijetla. Kolektivna dvojezičnost ima najveći broj govornika, a može obuhvatiti stanovništvo u cjelini ili samo dio stanovništva. U uvjetima suživota dviju zajednica nastaje doticajna dvojezičnost, dok nedoticajna dvojezičnost nastaje učenjem u formalnim okolnostima (daleko od izvornih govornika). Isto tako razlikujemo pokrajinsku dvojezičnost, tj. kada se na određenom području koriste dva ili više jezika te razlikujemo nacionalnu dvojezičnost, tj. kada isti narod govori dva ili više nacionalnih jezika. Također razlikujemo službenu i neslužbenu dvojezičnost. Službena dvojezičnost mora biti društveno i pravno priznata. Neslužbena dvojezičnost dijeli se u nekoliko kategorija, a to su: obiteljska dvojezičnost (dvojezične ili višejezične obitelji), imigracijska dvojezičnost (posljedica useljništva ili iseljništva), zemljopisno-politička dvojezičnost (suživot različitih jezičnih i kulturnih zajednica na određenom prostoru) te tehničko-ekonomska dvojezičnost (gospodarske potrebe uvjetuju prihvaćanje jezika vladajućih klasa) (Blagoni, Poropat Jeletić, 2015).

Dvojezičnost je sklona promjenama u različitim životnim razdobljima, okruženjima i okolnostima te se smatra sposobnošću poznavanja obaju jezika i mogućnošću

komunikacije na oba jezika. Razlikujemo uravnotežene dvojezične govornike koji podjednako dobro komuniciraju na oba jezika i dominantne, odnosno neuravnotežene govornike koji nisu jednako usvojili oba jezika te radije biraju dominantniji jezik (Blagoni, Poropat Jeletić, 2015). „Uravnoteženi dvojezični govornik ima na raspolaganju i služi se (na niskoj ili visokoj razini) jezičnim sredstvima oba jezika na podjednak i uravnotežen način, budući da posjeduje ekvivalentan stupanj poznavanja oba jezična sustava, odnosno jednaku jezičnu i komunikacijsku kompetenciju. Cjelovita ravnoteža u praksi je jako rijetka, prema mnogima nedostižna, jer se uvijek govornik svjesno ili nesvjesno opredjeljuje za jedan jezik, a ne drugi.“ (Blagoni, Poropat Jeletić, 2015:94).

Prema Blagoni, Poropat Jeletić (2015) možemo razlikovati četiri tipa dvojezičnog odgoja u obitelji:

- dvojezični ili višejezični odgoj u obiteljima u kojima roditelji komuniciraju s djetetom na dvama različitim jezicima od kojih ni jedan dijete ne uči u školi ni izvan obiteljske sredine
- dvojezični ili višejezični odgoj u obiteljima u kojima roditelji komuniciraju s djetetom na dvama različitim jezicima od kojih jedan dijete uči u školi (moguća dvojezičnost i jednojezičnost)
- dvojezični ili višejezični odgoj u obiteljima u kojima roditelji govore dvama različitim jezicima od kojih je jedan jezik izvan obiteljske sredine, ne i školovanja (moguća trojezičnost kao i jednojezičnost)
- dvojezični ili višejezični odgoj u obiteljima u kojima roditelji govore dvama različitim jezicima od kojih je jedan jezik školovanja, ne i izvan obiteljskog okruženja (moguća trojezičnost kao i jednojezičnost).

Znati razlikovati jezike, tj. izražavati se različitim jezikom s majkom te različitim jezikom s ocem dovodi do djetetove svjesnosti kako razumije dva različita jezika. U procesu razlikovanja dvaju jezika dijete najčešće povezuje jezik s osobom s kojom na tom jeziku komunicira ili s mjestom u kojem na tom jeziku komunicira. Roditelji često ističu kako dijete povezuje jezik s ostalim osobinama određene osobe kao što su boja kože ili kose (Abdelilah-Bauer, 2008). „Čovjek, jezik i svijet utjelovljeni su u roditeljima i djeci, jezicima kojima komuniciraju i sredini koja upotpunjuje i dovršava sliku svijeta.

Višejezičnost ukazuje na osobitost stanja u kojemu se pojedinac kao višejezičan nalazi.“ (Blagoni, PoropatJeletić, 2015:20).

Na području Republike Hrvatske dvojezičnost je danas zadržana samo u Istri. Prema Sočanac (2010) povijesno društveno stapanje Hrvata i Romana (Talijana) dovodi do dvojezičnosti te se u svakom gradu dvojezičnost razvijala vlastitim tijekom i ritmom. Tako i danas postoje brojne posuđenice iz talijanskog jezika koje se koriste u primorskim govorima (Istra, Dalmacija) te predstavljaju rezultat duge povijesti hrvatsko-talijanskih dodira.

4.1. Rana dvojezičnost

Što ranije dijete počinje usvajati jezik, veći će biti stupanj njegove usvojenosti (Medved, Krajnović, 2010). Dvojezična djeca većinom ne napreduju u učenju oba jezika jednako. Jezik se kod djece mnogo brže usvaja oko osamnaestog mjeseca života, a jednako tako i kod dvojezične djece iako oba jezika imaju drugačiju razinu usvojenog. Dvojezična djeca uče nove riječi te obogaćuju rječnik jednog jezika, dok drugi pomalo zaostaje no dijete kasnije nadoknadi neuravnoteženost usvojenog u obama jezicima (Abdelilah-Bauer, 2008). „Oko treće godine dijete ovladava temeljima jezika i nastavlja s kombiniranjem riječi iz vlastitog repertoara u različite morfosintaktičke strukture. Razdoblje od druge do sedme godine posebno je značajno zbog velikih promjena i pomaka unutar neurokognitivnoga, psihološkoga, sociološkoga i komunikacijskoga razvoja.“ (Blagoni, Poropat Jeletić, 2015:69).

Često nije jasno definirano koji je prvi jezik, a koji drugi od jezika koje dijete usvaja od rođenja, kada ih usvajaju kao prve jezike, stoga se sve češće počinju upotrebljavati izrazi kojima se želi razlikovati jednojezično učenje i dvojezično, ističu Blagoni i Poropat Jeletić (2015). Neki autori tvrde kako je poželjno stabilizirati materinski jezik te nakon toga početi usvajati drugi jezik. Kada se istovremeno upotrebljavaju oba jezika, svaki od njih može se upotrebljavati u različitim funkcijama i situacijama (Blagoni, Poropat Jeletić, 2015). Čoso (2016) navodi da razlikujemo usklađenu dvojezičnost i složenu dvojezičnost. Usklađena dvojezičnost odnosi se na dvije prijevodne istoznačnice kao na primjer talijanski *casa* i hrvatski *kuća*. Složena dvojezičnost odnosi se na dijete koje je u svom domu od roditelja usvojilo dva jezika u istom okruženju. Blagoni, Poropat

Jeletić (2015) tvrde kako se smatra da dijete nije sposobno razlikovati jezike do dvije i pol godine te da u razgovoru koristi elemente iz oba jezika, ne razlikujući ih. Tek kasnije oko treće godine života dijete počinje razlikovati dva jezična sustava te ih postupno odvaja, no pojavljuje se i nesvjesno jezično miješanje. Na posljetku, dijete jasno razlikuje oba jezika te ih tako i koristi.

Blagoni, Poropat Jeletić (2015) ističu da kod djece razlikujemo istovremenu i naknadnu dvojezičnost. Kada dijete od rođenja do navršene treće godine usvaja dva ili više jezika govorimo o istovremenoj dvojezičnosti, dok je naknadna dvojezičnost ona kad se drugi jezik usvaja nakon treće godine života kada je dijete već usvojilo osnove materinskog jezika (prvog jezika). Treća godina života kod djece smatra se granicom između tih dviju vrsta usvajanja dvojezičnosti. Ranu dvojezičnost možemo podijeliti i na dječju dvojezičnost, mladenačku dvojezičnost te kasnu dvojezičnost. Dječja dvojezičnost odnosi se na usvajanje drugog jezika nakon treće godine i prije početka puberteta, mladenačka dvojezičnost odnosi se na usvajanje drugog jezika između jedanaest i sedamnaest godina te kasna dvojezičnost koja podrazumijeva učenje drugog jezika nakon sedamnaeste godine, tj. u odrasloj dobi. U situacijama kada dijete miješa riječi iz oba jezika, tj. koristi oba jezika u izgovaranju rečenice, roditelj bi trebao reagirati na način da ne ispravlja dijete, već da mu odgovori na ispravan način. Na primjer, kada dijete kaže *Želim mangiare*, roditelj bi trebao odgovoriti *Vuoi mangiare? Ecco la merenda*. (Abdelilah-Bauer, 2008).

4.2. Dvojezična sredina

Istra je poznata kao multikulturalna regija, uz hrvatski i talijanski govori se i drugim manjinskim jezicima. Talijanski jezik drugi je službeni jezik u Istri od 1994. godine i od tada je na području Istre velik broj talijanskih dječjih vrtića, osnovnih i srednjih škola. Dvojezična zajednica prostire se i na većem području te obuhvaća i veće gradove i manja mjesta (Blagoni, Poropat Jeletić, 2015).

U dvojezičnim sredinama važno je ispitati jezične vještine djece i odrediti koji je jezik dominantan. Na temelju toga može se odrediti jezik na kojem će se dijete školovati. Također, djeca koja od najranije dobi usvajaju oba jezika mogu kasniti s usvajanjem

novog jezika. Neka djeca imaju jednaku razinu znanja obaju jezika, a neka imaju poteškoća s razumijevanjem i izražavanjem.

„Dodiri jezika i kultura ostvaruju se u sprezi društva i jezika koja je utkana u svim djelatnostima i opredmećenjima koje neko zemljopisno područje čini ili su činili ljudskim i kulturnim. Njihov je odnos u prvome redu odnos čovjeka, jezika i svijeta, a potom i čovjeka, jezika i kultura.“ (Blagoni, PoropatJeletić, 2015:22).

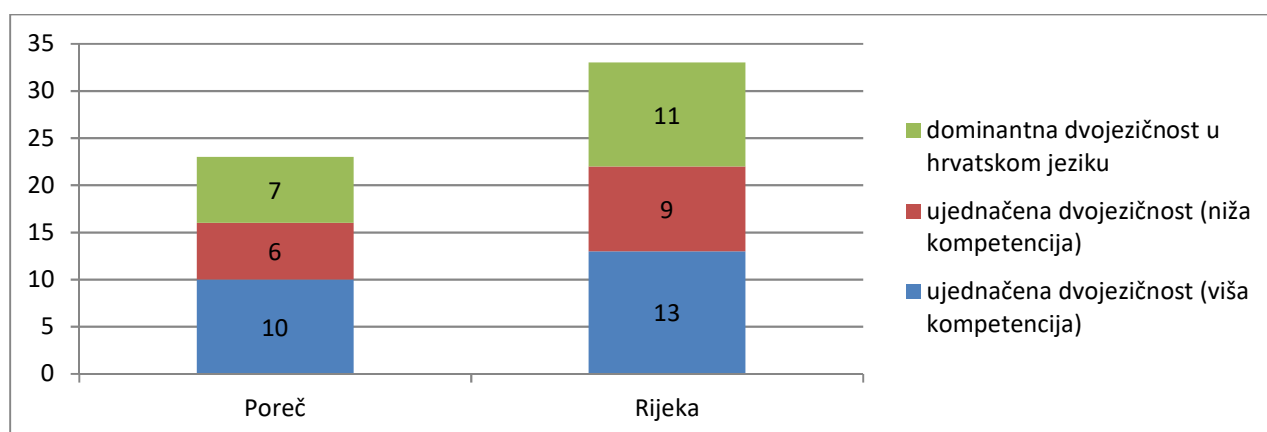
4.3. Projekt „Dominantnost jezika ujednačenih dvojezičnih govornika“

Projekt „Dominantnost jezika ujednačenih dvojezičnih govornika“ koji se provodio u predškolskoj ustanovi „Potok“ u Rijeci 2015. Godine imao je tri cilja: utvrditi stupanj ujednačenosti jezika u talijansko-hrvatskoj sredini, utvrditi čimbenike koji utječu na ujednačenost jezika te utvrditi koje vrste materijala za jezičnu procjenu najbolje održavaju znanje dvojezičnog djeteta. Ta tri čimbenika, tvrde Hržica i sur. (2015), važno je utvrditi prije djetetovog ulaska u obrazovni sustav. Projekt se izvodio u suradnji Laboratorija za psiholingvistička istraživanja u Zagrebu i Sveučilišta u Padovi. U istraživanju su sudjelovala dvojezična djeca koja govore talijanski i hrvatski jezik prosječne dobi 6 godina. Djeca su polaznici talijanskih vrtića ili programa, a talijanskom su jeziku izloženi i kod kuće. Odabrana djeca bila su s područja Rijeke i područja Poreča. U ispitivanju je sudjelovalo ukupno 56 djece, 23 iz Poreča i 33 iz Rijeke. Odgojitelji su odabrali djecu za koju su procijenili da podjednako dobro govore i hrvatski i talijanski jezik. Djeci je na oba jezika procijenjeno razumijevanje gramatičkih struktura, opseg rječnika i pripovijedanje, a roditelji su ispunili upitnik o uporabi dvaju jezika u obitelji.

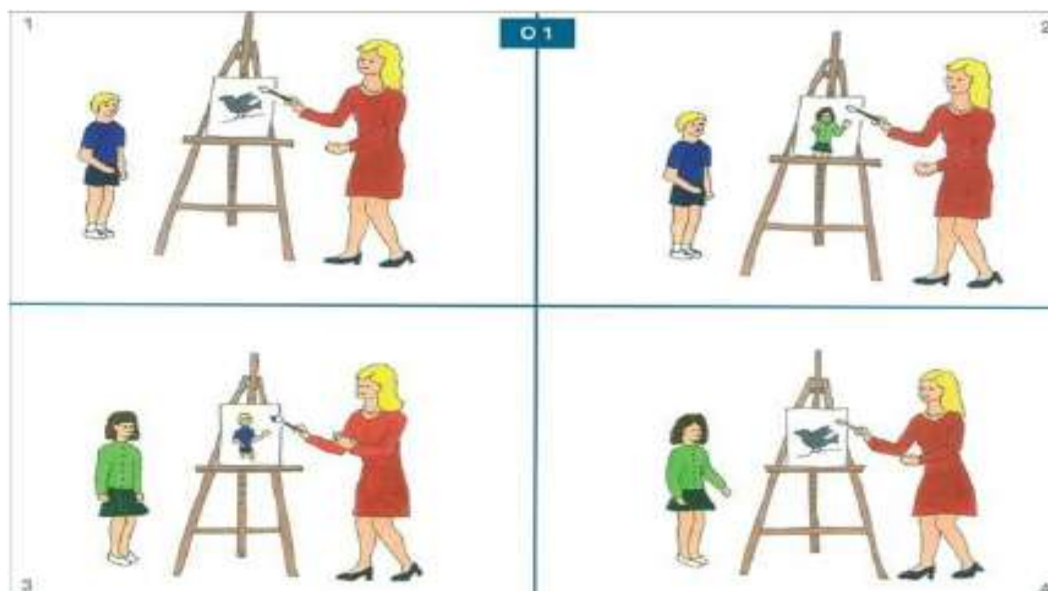
Djeca su ispunjavala TROG test (Slika 3.) na talijanskoj i hrvatskoj inačici razumijevanja gramatičkih struktura. Test je primjenjiv za djecu od 4 godine te je pomoću njega moguće procijeniti razumijevanje gramatike određenog jezika, usporediti s rezultatima druge djece i otkriti područja teškoća. Sastoji se od dvadeset blokova zadataka s četiri ponuđene slike koje treba povezati s rečenicom koja opisuje zadanu sliku. U testu koji traje oko petnaest minuta koriste se jednostavne imenice, glagoli i pridjevi. Rezultati (Slika 2.) su pokazali da su iz dvije skupine djece njih oko 70 % ujednačeni govornici obaju jezika. U Poreču je 16 djece od 23 zadovoljilo kriterije

ujednačenosti, dok je u Rijeci 22 djece od ukupno 33 zadovoljilo iste kriterije. Ostala su djeca svrstana u dominantnu dvojezičnost u kojoj bolje razumiju hrvatski jezik.

Sva djeca bila su polaznici talijanskih vrtića u kojima talijanski nije samo jezik nacionalne manjine već je priznat kao drugi službeni jezik. Odgojitelji su djecu odabrali kao moguće dvojezično ujednačene govornike no s obzirom na rezultate istraživanja, prvi službeni jezik (hrvatski) toliko je jak da prevladava, tj. dominantniji je od talijanskog. Iako je hrvatski jezik bolje usvojen, treba uložiti mnogo truda kako bi se i talijanski paralelno razvijao, tvrde Hržica i sur. (2015).

Slika 2. Broj djece prema kriterijima ujednačene i dominantne dvojezičnosti (Hržica i sur., 2015:38, <https://hrcak.srce.hr/file/221381>)

Slika 3. Primjer TROG testa

(Izvor: www.researchgate.net/profile/Elmar_Noeth/publication/228479624)

5. Rano učenje talijanskog jezika

Čitanje knjiga, gledanje filmova i slušanje glazbe na talijanskom jeziku važan su dio učenja jezika jer dijete tako uči o kulturi u svakodnevnom govoru. Učenje kroz igru i audiovizualnim sredstvima vrlo su važne metode i pri usvajanju gramatike (Berišić Antić, Maroević, 2014). Jelaska (2012 prema Berišić Antić, Maroević, 2014) tvrdi da je materinski jezik često uzrok gramatičkih odstupanja prilikom učenja stranog jezika jer se djeca često svjesno ili nesvjesno oslanjaju na materinski jezik. „U procesu učenja talijanskog kao stranog jezika pojavljuju se prijenosna odstupanja kao posljedica negativnog prijenosa iz materinskog hrvatskoga jezika koja su neizbježna“ (Andrijašević, Vrhovac 1992 prema Berišić Antić, Maroević, 2014:65) jer je, pojašnjavaju Berišić Antić, Maroević (2014:65), „u nastavi stranog jezika interferencija između hrvatskoga i talijanskoga jezika aktivan proces učenja jezika. Važno ih je na vrijeme uočiti kako bi se njihov utjecaj što ranije smanjio na način da pri usvajanju novih gramatičkih struktura u talijanskome jeziku ne treba učestalo činiti usporedbu s onima u hrvatskome jeziku.“

U hrvatskom jeziku nema određenog i neodređenog člana, što kod djeteta koji počinje učiti talijanski jezik stvara teškoće, tako djeca često izgovaraju *Fratello di Sara si chiama Mario*, umjesto *Il fratello di Sara si chiama Mario* (*Sarin brat zove se Mario*) ili *Sara è la bambina* umjesto *Sara è una bambina* (*Sara je djevojčica*). Prijenosna odstupanja nastaju i kod opisnih pridjeva koji na talijanskom završavaju na -e kao na primjer *Sara e Lisa sono gentile* umjesto *Sara e Lisa sono gentili* (*Sara i Lisa su ljubazne*)(Berišić Antić, Maroević, 2014).

Vrlo je važna uloga odgojitelja u procesu učenja talijanskog jezika kao drugog jezika. Odgojitelj treba biti kreativan, kvalitetno osmisliti materijale i sredstva uz koje će dijete lakše i jednostavnije naučiti nove riječi te ih kasnije koristiti u rečenici. Talijanske predškolske ustanove u Istri često sudjeluju u projektima (npr. *Istra u očima djece - l'Istria negli occhi del bambino*) vezanima za dvojezičnost, talijanski jezik na tom području, talijanski dijalekt koji se govori na tom području, običaje, priče, pjesme i dr.

5.1. Učenje talijanskog jezika kroz glazbu

Kao primjer dobre prakse možemo spomenuti učenje talijanskog jezika kroz glazbu. Odgajateljica mentorica Sandra Zjačić-Ljubičić¹ tvrdi kako učenje stranog jezika kroz dječje pjesme može biti zanimljiva metoda poučavanja i djeci vrlo zabavna. Kaže da slušanje glazbe nije samo način opuštanja i zabave već može biti poučno i korisno u poboljšavanju sposobnosti razumijevanja i komunikacije na stranom jeziku. Glazbom pobuđujemo različite osjećaje i raspoloženja, jer glazba nije samo melodija već ju čine i riječi koje stvaraju neku priču koja nam govori o nečemu. Kvaliteta izgovora riječi ovisi o slušanju izgovora koje dijete može čuti od izvornih govornika ili kroz glazbu. Uz izvođenje različitih tekstova dječjih pjesma spontano se uče i gramatika i izgovor riječi, kaže Zjačić-Ljubičić.

Važno je odabrati pjesmu koja odgovara dobi djeteta i njegovom razumijevanju talijanskog jezika te tematski odgovara aktualnom sadržaju koji djeca uče. Poznata je talijanska dječja pjesma *Il coccodrillo come fa*. Vrlo je vesela pjesma uz koju dijete može naučiti nazive životinja te njihovo glasanje. Druga dječja pjesma koju možemo navesti kao primjer je *Il ballo del qua qua* u kojoj djeca mogu naučiti i pojedine dijelove tijela. Nakon slušanja pjesme poželjno je s djecom razgovarati o njoj i o tome što su naučili. Kada se pjesma često sluša i ponavlja, djeca spontano usvajaju nove riječi i gramatičke strukture. Razvijanje sluha vrlo je važno za razvijanje stranog jezika i izgovora, stoga se glazba sve češće rabi kao sredstvo učenja stranog jezika, tvrdi Zjačić-Ljubičić.

¹<https://klinfo.rtl.hr/djeca-2/predskolci/glazba-kao-potica-j-za-ucenje-stranog-jezika-u-predskolskoj-dobi-na-primjeru-ucenja-talijanskog-jezika/> [pristupljeno: 28. ožujka. 2020.]

6. Istraživanje ranog učenja talijanskog jezika kod djece predškolske dobi u dvojezičnoj sredini

6.1. Mjerni instrument i ispitanici

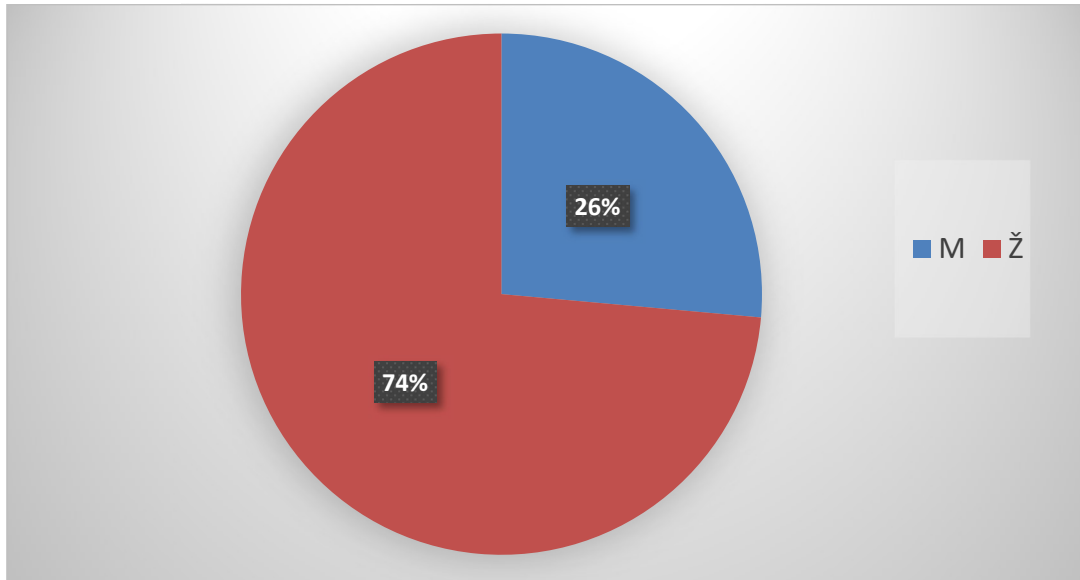
Za potrebe istraživanja osmišljen je anoniman anketni upitnik za roditelje koji se provodio putem *Google* obrazaca. Prvi dio upitnika odnosi se na osobne informacije roditelja i djeteta (spol i dob roditelja, razina obrazovanja roditelja te spol i dob djeteta). Drugi dio upitnika sastoji se od pitanja na koja su roditelji mogli odgovoriti po principu Likertove ljestvice tako da odaberu između pet ponuđenih vrijednosti: 1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem. Istraživanju je pristupilo 71 roditelja s područja Istarske županije u srpnju 2020. godine.

6.2. Cilj i problem istraživanja

Cilj je istraživanja istražiti koliko često roditelji djece koja žive u dvojezičnoj sredini koriste talijanski jezik u komunikaciji s djetetom, koliko im je važno da njihovo dijete nauči talijanski jezik te smatraju li da dijete koje uči više jezika ima poteškoća u izražavanju.

6.3. Rezultati istraživanja

Grafikon 1. Spol roditelja

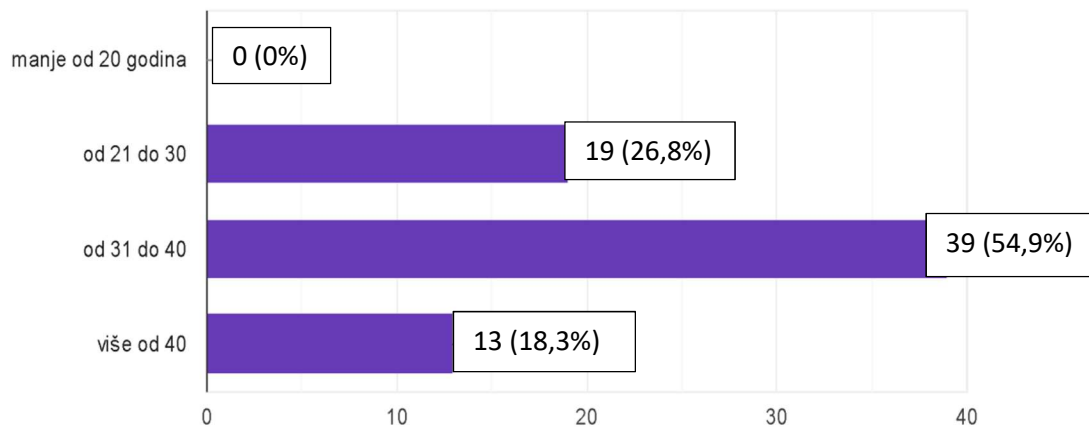
U anketnom upitniku sudjelovalo je 71 roditelja uglavnom ženskog roda (N=53; 74%) i 19 (26%) muškaraca (Grafikon 1.).

Najveći broj ispitanika ima od 31 do 40 godina (N=39; 54,9%), njih 19 (26,8%) ima od 21 do 30 godina te 13 roditelja, odnosno 18,3% ima više od 40 godina (Grafikon 2.).

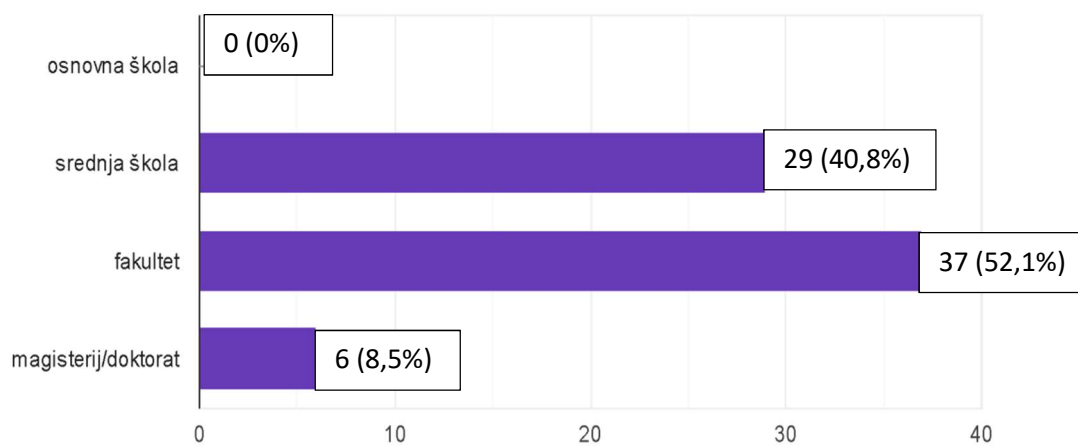
Što se tiče obrazovanja (Grafikon 3.) najveći broj ispitanih roditelja pohađalo je fakultet (N=37; 52,1%), nešto manje roditelja završilo je srednjoškolsku razinu obrazovanja (N=29; 40,8%), a 6 roditelja ima završen magisterij ili doktorat (8,5%).

Najveći broj djece ispitanih roditelja imaju između 4 i 5 godina (N=31; 43,7%), nešto manje djece, njih 21, ima između 6 i 7 godina (29,6%). Sedamnaestero djece (23,9%) ima između 3 i 4 godine, te četvoro djece ima između jedne i dvije godine (5,6%) (Grafikon 4.).

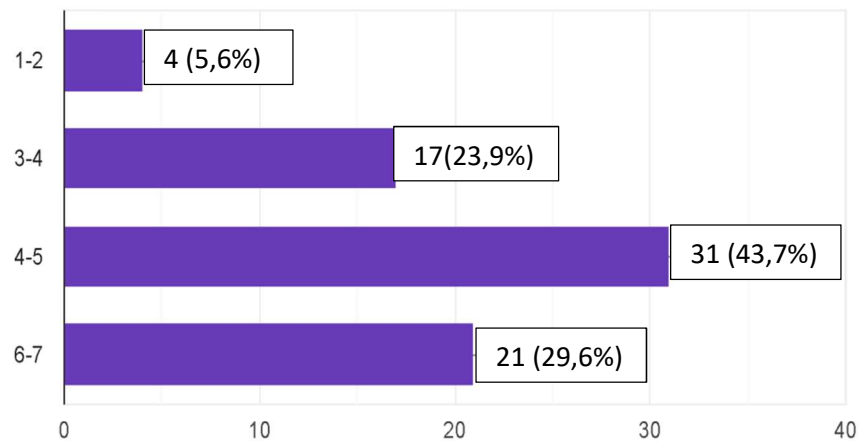
Grafikon 2. Dob roditelja

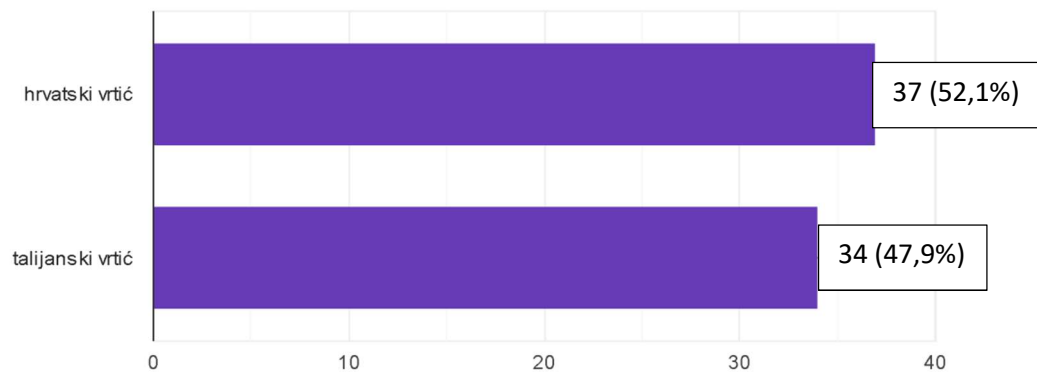
Grafikon 3. Razina obrazovanja roditelja

Grafikon 4. Dob djeteta

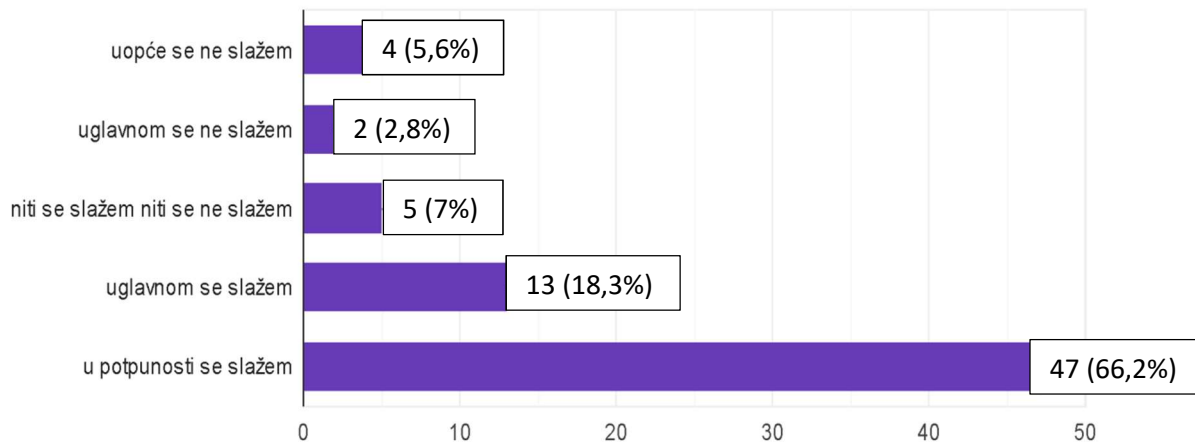

Grafikon 5. Vrtić koji dijete pohađa

Iz Grafikona 5. vidljivo je kako je 37 roditelja odgovorilo da njihova djeca pohađaju hrvatski vrtić (52,1%), dok je njih 34 (47,9%) odgovorilo da polazetalijski vrtić. Iz dobivenih rezultata možemo zaključiti da gotovo podjednak broj djece pohađa hrvatski i talijanski vrtić što je jako dobro za naše istraživanje zbog ujednačene raspodjeljenosti odgovora.

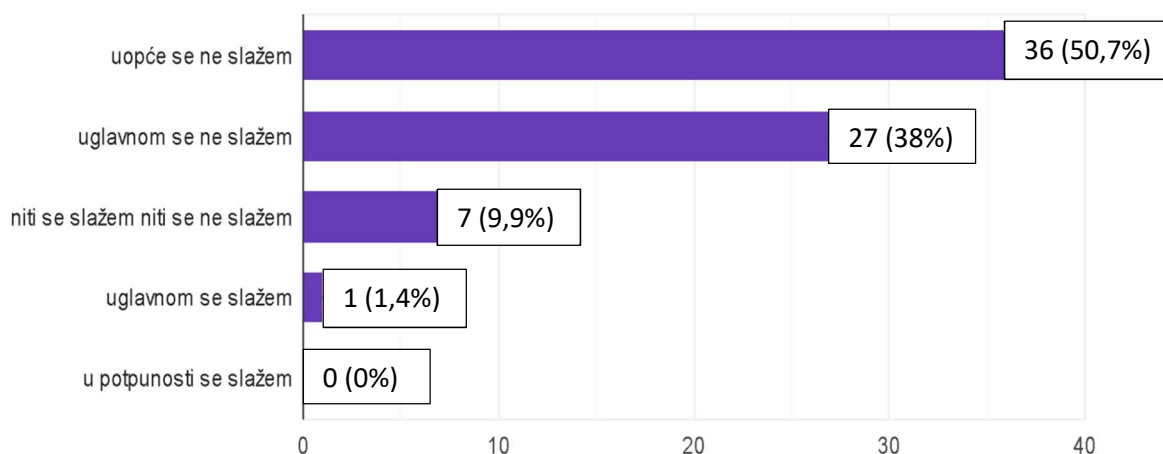
Grafikon 6. Važnost učenja drugog jezika u ranoj dobi

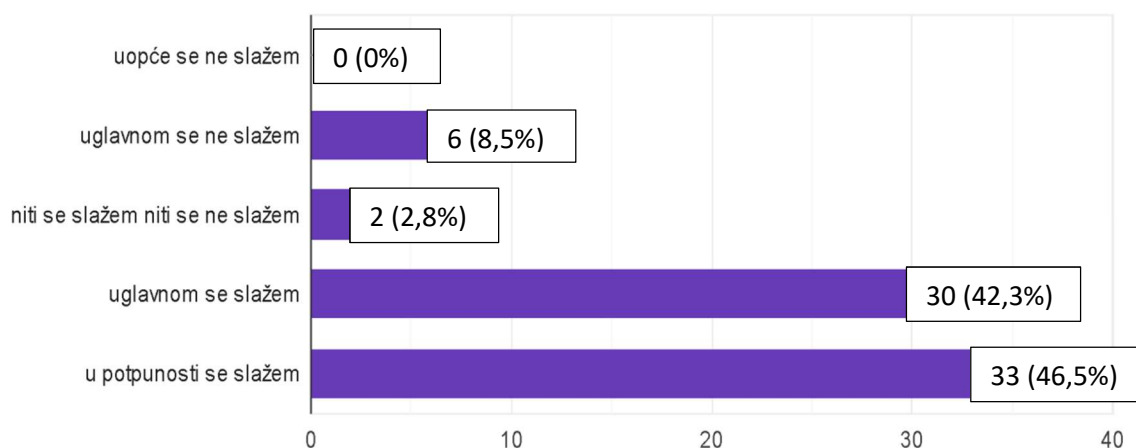
Rezultati ukazuju (Grafikon 6.) kako je većini roditelja (N=47; 66,2%) važno da njihovo dijete u ranoj dobi uz materinski jezik uči i drugi jezik što pozitivno utječe na razvoj mozga i osobnost djeteta. Trinaestero roditelja (18,3%) uglavnom se slaže s navedenom tvrdnjom, dok njih 5 (7%) nema jasan stav o važnosti učenja drugog jezika u ranoj dobi. Četvero roditelja uopće se ne slaže (5,6%), a 2 (2,8%) roditelja uglavnom se ne slaže s tvrdnjom, odnosno smatraju da dijete u ranoj dobi nema potrebu učiti drugi jezik.

U Grafikonu 7. možemo uočiti kako se više od polovice ispitanih roditelja u potpunosti ne slaže (N=36; 50,7%) ili uglavnom ne slaže (N=27; 38 %) s tvrdnjom da djeca koja govore dva ili više jezika imaju poteškoća u izražavanju. Dakle, djeca mogu razlikovati riječi različitih jezika te ih pravilno koristiti u komunikaciji na danom jeziku. Preostali roditelji, točnije njih 7 (9,9%), niti se slaže niti ne slaže, te tek 1 roditelj (1,4%) smatra da dvojezična djeca imaju poteškoća u izražavanju.

Grafikon 7. Poteškoće u izražavanju

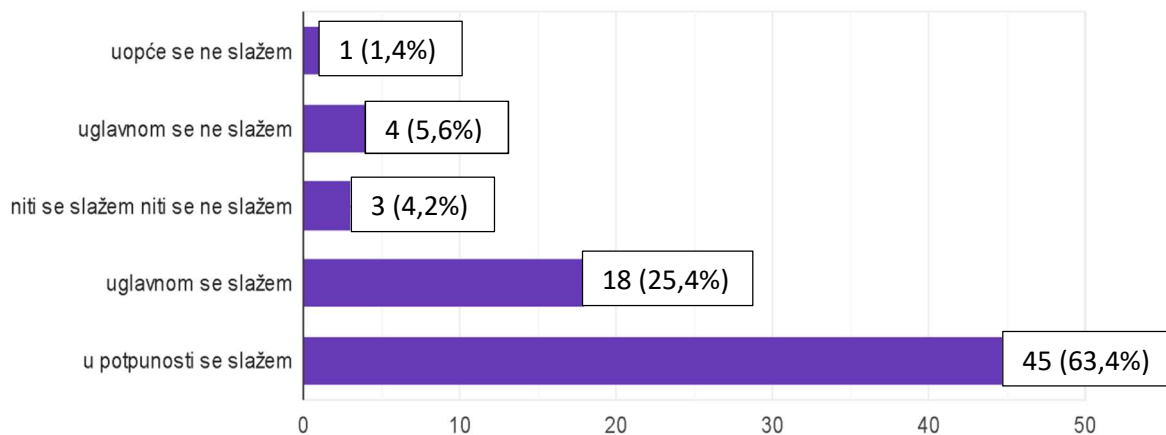

Grafikon 8. Prikladna dob za učenje drugog jezika

Prema dobivenim rezultatima (Grafikon 8.) 46,5%, odnosno 33 roditelja, u potpunosti se slaže s tvrdnjom da je predškolska dob najprikladnija za učenje drugog jezika, a istraživanja pokazuju kako je stupanj usvojenosti jezika veći ako dijete ranije počinje usvajati jezik. Nešto manje roditelja (N=30; 42,3%) uglavnom se slaže s navedenim. Šest roditelja (8,5%) izjavilo je da se uglavnom ne slaže te se njih 2 (2,8%) niti slaže niti ne slaže s navedenim, što znači da smatraju kako predškolska dob nije prikladna za učenje stranog jezika.

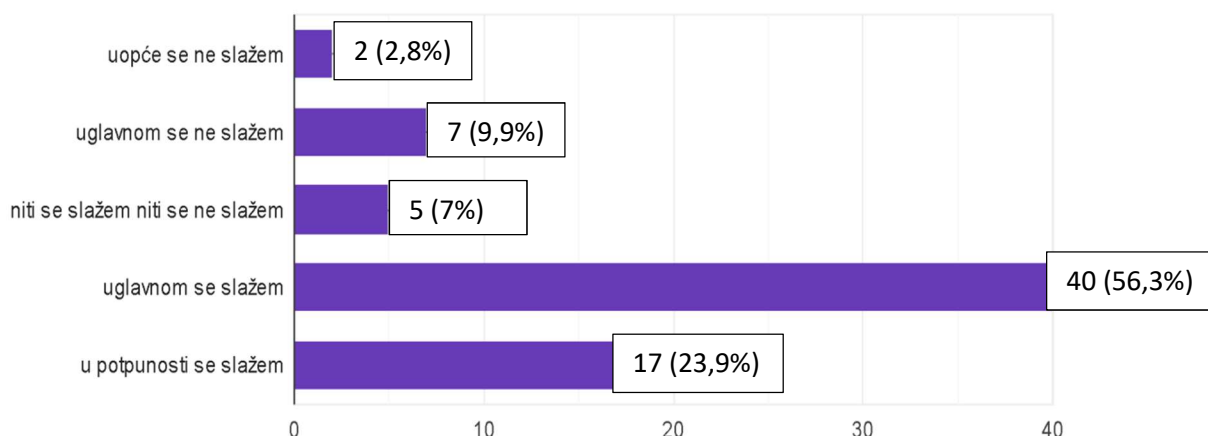
Grafikon 9. Učenje jezika kroz igru

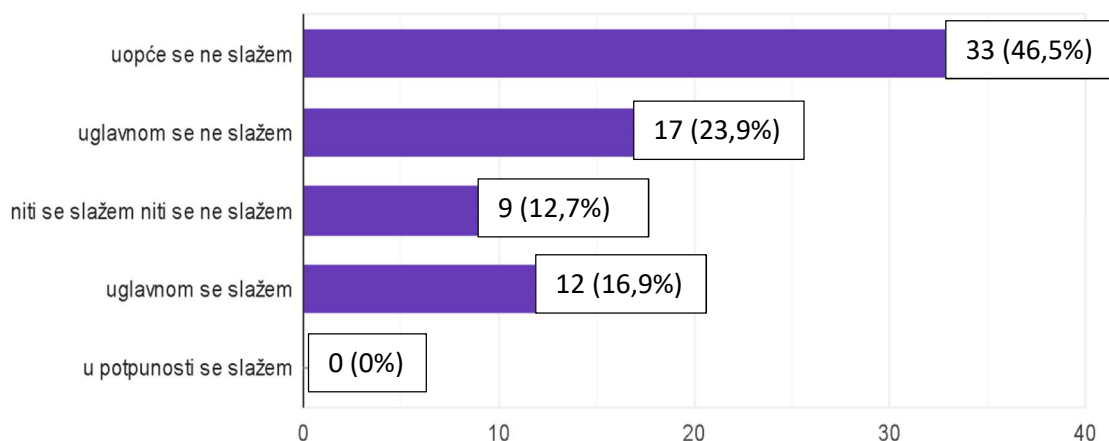
Iz Grafikona 9. razvidno je kako se 45 roditelja (63,4%) u potpunosti slaže s tvrdnjom da dijete prirodnije uči jezik kroz igru, dok se njih 18 (25,4%) uglavnom slaže s istom. Slijedom toga zaključujemo kako se većina roditelja slaže s tvrdnjom da dijete prirodnije uči jezik kroz pjesmu, priče, igru i spontanom interakcijom s drugima. Četvero ispitanih roditelja (5,6%) uglavnom se ne slaže s time, 3 roditelja (4,2%) nema jasan stav te se svega 1 roditelj (1,4%) uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom i smatra da se dijete mora izravno podučavati kako bi naučilo jezik.

Grafikon 10. pokazuje kako se velika većina roditelja slaže s tvrdnjom da digitalni mediji utječu na učenje drugog jezika kod djece, točnije njih 40 (56,3%) uglavnom se slaže, a njih 17 (23,9%) u potpunosti se slaže. Rezultati ukazuju da dijete često usvaja drugi jezik gledajući televiziju na stranom jeziku ili pomoću nekih drugih multimedija. Sedam roditelja (9,9%) izjasnilo se kako se uglavnom ne slažu s tvrdnjom, 5 roditelja (7%) nema jasan stav te se svega 2 roditelja (2,8 %) uopće ne slažu s tvrdnjom da digitalni mediji utječu na učenje jezika kod djece.

Grafikon 10. Utjecaj digitalnih medija

Grafikon 11. Utjecaj materinskog jezika na drugi jezik

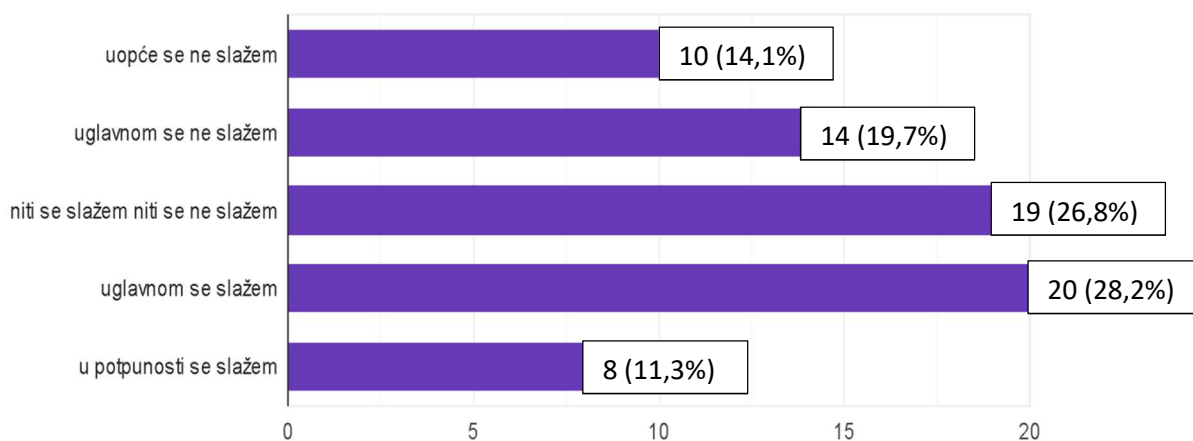

S tvrdnjom da dijete koje u obiteljskom okruženju govori materinski jezik ima poteškoća u izražavanju na drugom jeziku (Grafikon 11.) 46,5%, odnosno 33 roditelja, uopće se ne slaže te se nešto manje roditelja (N=17; 23,9%) uglavnom ne slaže s tvrdnjom. Dvanaest roditelja (16,9%) uglavnom se slaže s tvrdnjom da dijete koje govori materinski jezik ima poteškoća u izražavanju na drugom jeziku, dok se njih 9 (12,7%) niti slaže niti ne slaže. To znači da većina djece koja uz materinski jezik govore i drugi jezik nemaju poteškoća u izražavanju te s lakoćom komuniciraju na oba jezika.

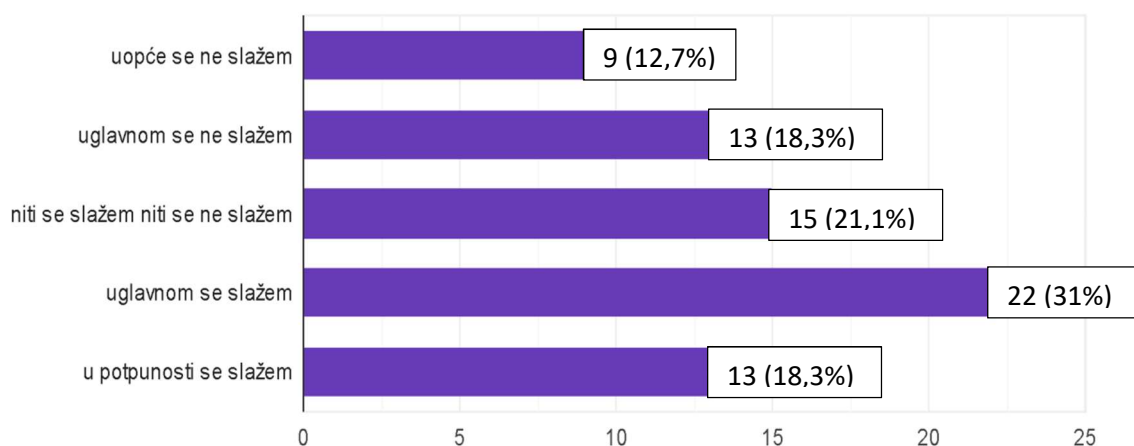
Iz Grafikona 12. možemo zaključiti kako se 20 roditelja (28,2%) uglavnom slaže da u njihovom kućanstvu svi članovi uže obitelji rabe talijanski jezik u razgovoru s djetetom,

njih nešto manje, točnije 19 (26,8%), nemaju jasan stav, tj. niti se slažu niti se ne slažu s tvrdnjom. Četrnaest (19,7%) roditelja uglavnom se ne slaže, dok se njih 10 (14,1%) uopće ne slaže s tvrdnjom. Nadalje, 11,3% roditelja, tj. njih 8, u potpunosti se slaže s tvrdnjom da svi članovi uže obitelji koriste talijanski jezik u komunikaciji s djetetom.

Grafikon 12. Odabir jezika u komunikaciji s djetetom

Grafikon 13. Svakodnevna komunikacija na talijanskom jeziku

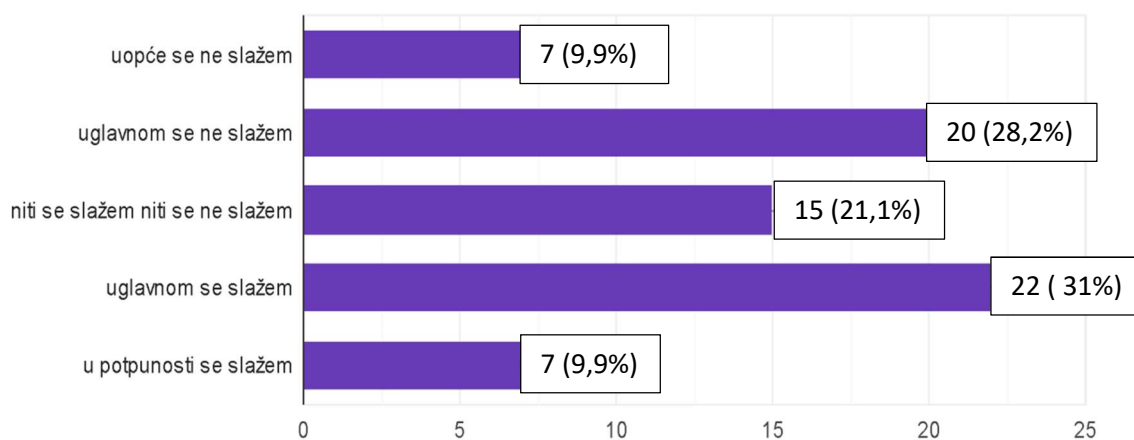

Prema rezultatima prikazanim u Grafikonu 13. 22 roditelja (31%) uglavnom se slaže s tvrdnjom da svakodnevno govore talijanskim jezikom u komunikaciji s djetetom, što znači da nastoje njegovati tradiciju i govor talijanskog jezika na području Istre. Također, 21,1%, odnosno njih 15, niti se slaže niti ne slaže s tvrdnjom. Zanimljiv je podatak da je broj roditelja koji se uglavnom ne slaže (N=13; 18,3%) jednak broju onih koji se u

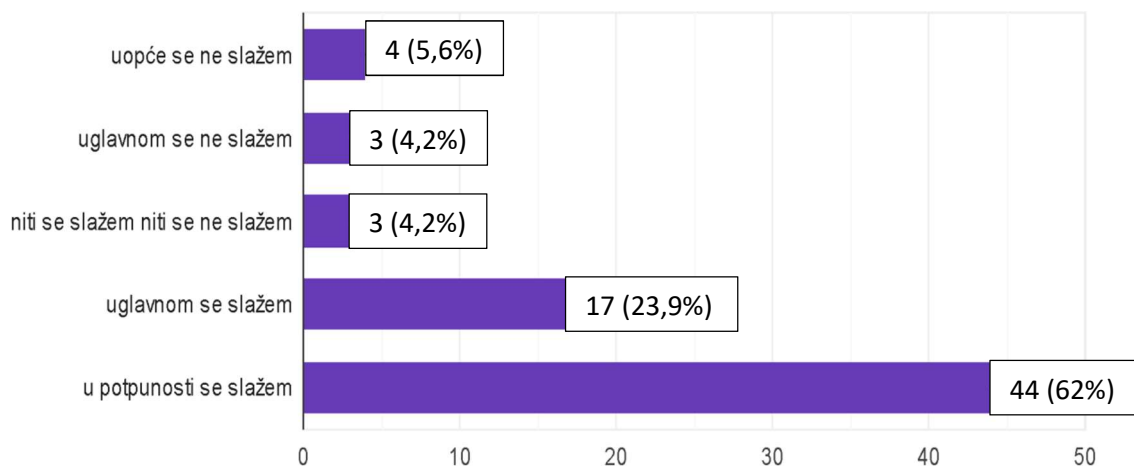
potpunosti slažu s tvrdnjom (N=13; 18,3%). Tek 12,7% (N=9) roditelja uopće se ne slaže, tj. ne govore talijanski jezik u komunikaciji s djetetom.

Iz Grafikona 14. možemo uočiti kako se 22 roditelja (31%) uglavnom slaže s tvrdnjom kako se njihovo dijete najčešće izražava na talijanskom jeziku u komunikaciji s drugima, što može ukazivati na to da dijete pohađa talijanski vrtić te se zbog toga često izražava na talijanskom jeziku u komunikaciji ili dijete govori talijanski jezik unutar obitelji pa se tako spontano izražava na talijanskom jeziku u komunikaciji s drugima. Nešto manje ispitanih roditelja uglavnom se ne slaže s tom tvrdnjom (N=20; 28,2%), što znači da se njihovo dijete uglavnom ne izražava na talijanskom jeziku. Dalje, 15 ispitanih roditelja (21,1%) niti se slaže niti se ne slaže, pa možemo reći da se njihovo dijete izražava na talijanskom jeziku ponekad. Jednak broj ispitanika (N=7; 9,9%) uopće se ne slaže ili se u potpunosti slaže s tvrdnjom.

Grafikon 14. Komunikacija djeteta s drugima

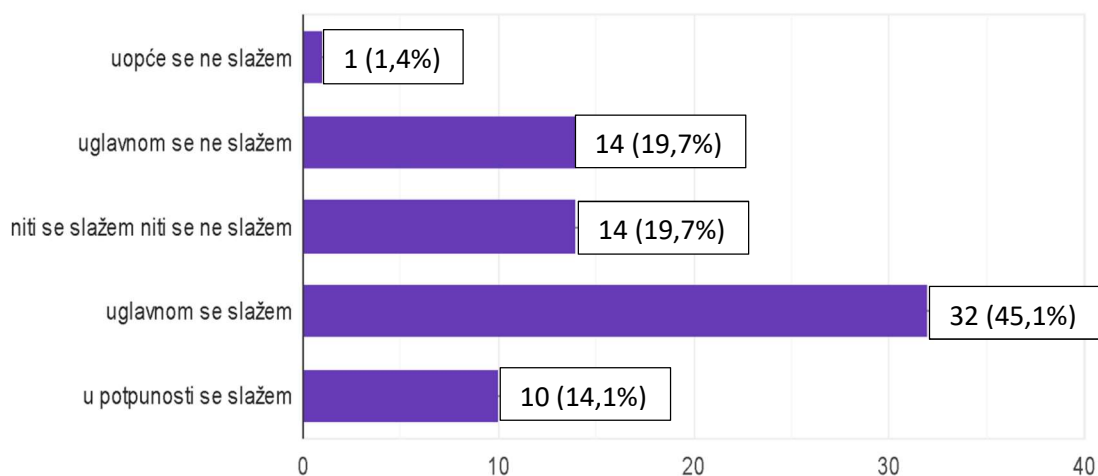

Grafikon 15. Odrastanje u dvojezičnoj sredini

Velika većina ispitanika (N=44; 62%) u potpunosti smatra kako je važno da dijete koje odrasta u dvojezičnoj sredini uči i govori oba jezika, a njih 17 (23,9%) se uglavnom slaže s navedenom tvrdnjom. Roditelji smatraju da je važno nastaviti dvojezičnu tradiciju talijanskog i hrvatskog jezika u Istri i nastoje djecu učiti tome od ranog djetinjstva. Četvero roditelja (5,6%) uopće se ne slaže s tvrdnjom, dok se podjednak broj (N=3; 4,2%) uglavnom ne slaže, odnosno niti se slaže niti ne slaže s tvrdnjom da dijete u dvojezičnoj sredini treba učiti oba jezika (Grafikon 15.).

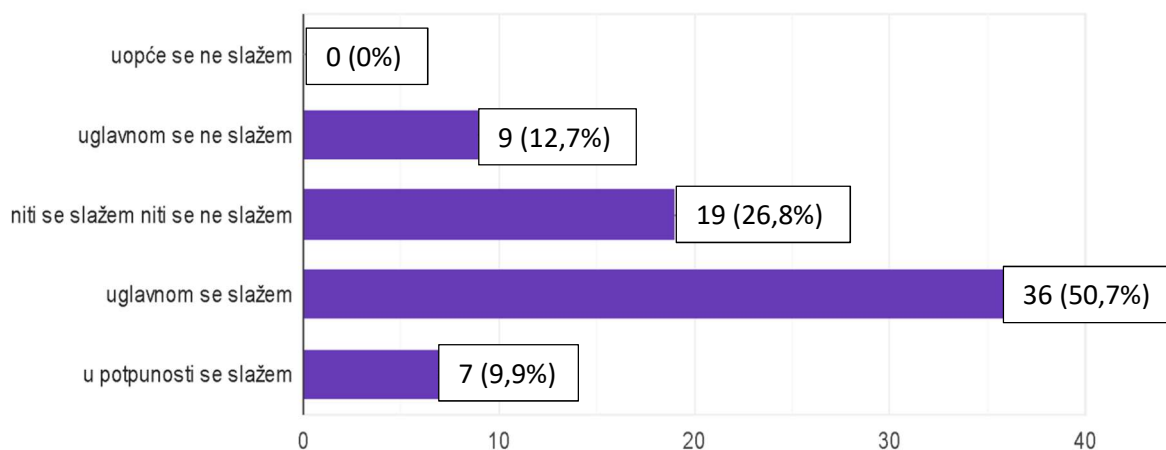
Grafikon 16. Uloga odgojitelja

Rezultati pokazuju kako je 32 roditelja (45,1%) odabralo odgovor uglavnom se slažem s tvrdnjom da odgojitelji dovoljno potiču dvojezičnu djecu da koriste oba jezika, što znači da većina odgojitelja kroz razne igre i interakciju potiču djecu na učenje materinskog i drugog jezika podjednako. Podjednak broj roditelja uglavnom se slaže, odnosno niti se slaže niti se ne slaže s tvrdnjom (N=14; 19,7%). 10 ispitanih roditelja (14,1%)u potpunosti se slaže, dok se samo 1 roditelj (1,4%) uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom (Grafikon 16.).

Što se tiče tvrdnje da odgojitelji u dovoljnoj mjeri potiču i razvijaju svijest o dvojezičnosti na području Istre (Grafikon 17.) polovica ispitanih (N=36; 50,7%) uglavnom se slaže. Odgojitelji s djecom često sudjeluju u raznim događanjima i istraživanjima o dvojezičnosti kroz koja djeci nastoje razvijati svijest o dvojezičnoj kulturi i tradiciji na prostoru Istre. Devetnaest roditelja (26,8%) nemaju jasan stav, dok se 9 (12,7%) roditelja uglavnom ne slaže s tvrdnjom, a njih 7 (9,9 %) u potpunosti se slaže da odgojitelji u predškolskim ustanovama potiču dvojezičnost kod djece.

Grafikon 17. Poticanje i razvijanje svijesti o dvojezičnoj kulturi

7. Zaključak

Rano je djetinjstvo najvažnije za govorno-jezični razvoj djeteta. Važno je da dijete ima svoj jezični uzor od kojeg će usvajati nove riječi te kasnije oblikovati rečenice (Apel, Masterson, 2004). Možemo zaključiti kako je rano učenje stranih jezika iznimno važno za dijete i njegov kasniji razvoj. U početku dijete ima poteškoća u učenju obaju jezika (materinski i drugi jezik), no sve se s vremenom savlada te dijete počinje razlikovati jezike i tako ih i primjenjivati u razgovoru. Dvojezična ili višejezična djeca imaju otvoreniji stav prema drugim kulturama, običajima te su tolerantnija prema ostatku svijeta. Zaključili smo da materinski jezik značajno utječe na učenje drugog jezika, no uz pomoć obitelji, okoline te odgojitelja dijete može s lakoćom savladati oba jezika. Jezik je usvojen ne samo kada ga dijete nauči već kada ga razumije, razvija komunikacijom te je sposobno čitati i pisati na tom jeziku. Prema Jelaski i sur. (2005) razlika je između drugog i stranog jezika u okolini, trajnosti boravka i učestalosti korištenja. Talijanski jezik u Hrvatskoj može biti drugi jezik i strani jezik, ovisno o dijelu zemlje u kojem se usvaja.

U ovom se završnom radu govori o ranom učenju talijanskog jezika u dvojezičnoj sredini. Takva je sredina jako poticajna, društvena te je nastala miješanjem dvaju jezika, običaja i kultura kroz povijest, koje su se s vremenom stopile u jednoj sredini. Talijanski se jezik u Istri govori u mnogo većih i manjih sredina, najčešće ga koriste starije generacije no zbog zakonski prihvaćene dvojezičnosti te mnoštva talijanskih odgojno-obrazovnih ustanova taj se jezik i danas uči i govori među mladom generacijom. Dobro je što se kroz mnoge generacije prenosi na mlađe uzraste te će se tako i dalje nastaviti dvojezičnost u Istri.

U istraživanju koje smo proveli putem *Google* obrazaca većinom su sudjelovale majke (N=53; 74%), a manje očevi (N=19; 26%) djece s područja Istre. Iz dobivenih rezultata možemo zaključiti da nešto veći broj djece ispitanih roditelja pohađa hrvatski vrtić (N=37; 52,1%) nego talijanski vrtić (N=34; 47,9%). Roditelji uglavnom smatraju kako je rano djetinjstvo prikladno za učenje hrvatskog jezika, ali i talijanskog jezika zbog odrastanja u dvojezičnom području jer na taj način žele nastaviti tradiciju govora talijanskog jezika u Istri i naučiti dijete da govori oba jezika. Većina se roditelja složila da digitalni mediji uvelike utječu na učenje jezika te djeca kroz razne multimedijalne sadržaje usvajaju drugi jezik. Odgojitelji nastoje kroz razne aktivnosti, projekte, igre i

priče djecu upoznati s okolinom i približiti im dvojezičnu kulturu Istre kao i poticati ih da spontano usvajaju drugi jezik. S obzirom na to da je Istra višejezično područje te se svakodnevno uz hrvatski standardni jezik govori i talijanski jezik, čakavsko narječje te dijalekt, možemo zaključiti kako je vrlo važno nastaviti njegovati kulturu, tradiciju i govor na istarskom poluotoku.

8. Literatura

1. ABDELILAH-BAUER, B. (2008.) *Il bambino bilingue. Crescere parlando piu' di una lingua*. Milano: Raffaello Cortina Editore
2. APEL, K. i MASTERSON, J. J. (2004.) *Jezik i govor od rođenja do 6. godine. Od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti-potpuni vodič za roditelje i odgojitelje*. Lekenik: OSTVARENJE d.o.o
3. BERIŠIĆ-ANTIĆ, D. i MAROEVIĆ, A. (2014.) Gramatička odstupanja učenika talijanskoga jezika. *Lahor*, vol.1, br.17, str.63–81 Dostupno na:<https://hrcak.srce.hr/148300>[pristupljeno: 15. ožujka 2020.]
4. BLAGONI, R. i POROPAT JELETIĆ, N. (2015.) *Jezični Pleter, Ogledi iz obiteljskoga planiranja dvojezičnosti*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
5. ČOSO, Z. (2016.) Problematika ovladavanja jezikom. *Croatica et Slavica Iadertina*, vol.12/2, br.12, str.493-512. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/262714> [pristupljeno: 29. veljače 2020.]
6. HRŽICA, G. i sur. (2015.) Dominantnost jezika dvojezičnih govornika talijanskog i hrvatskog jezika. *Logopedija*, vol.5, br.2, str.34-40 Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/221381>[pristupljeno: 28. ožujka 2020.]
7. JELASKA, Z. (2007.) Ovladavanje jezikom: izvornojezična i inojezična istraživanja. *Lahor*, vol.1, br.3, str.86-99 Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/20658>[pristupljeno: 28. ožujka 2020.]
8. JELASKA, Z. i sur. (2005.) *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
9. LENNEBERG, E. H. (1967.) *Biological foundations of language*. New York: John Wiley and Sons

10. MEDVED KRAJNOVIĆ, M. (2010.) *Od jednojezičnosti do višejezičnosti, Uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom*. Zagreb: Leykaminternational
11. PENFIELD, W. i ROBERTS, L. (1959.) *Speech and Brain Mechanisms*. Princeton: PrincetonUniversityPress
12. PREBEG-VILKE, M. (1991.) *Vaše dijete i jezik. Materinski, drugi i strani jezik*. Zagreb: Školska knjiga
13. SOČANAC L. (2010.) *Studije o višejezičnosti*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
14. ŠIKIĆ, N. i IIVIČEVIĆ-DESNICA, J. (1988.) Govorno/jezični razvoj i njegovi problemi. *Govor*, vol.5, br.1, str.63-81 Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/176801> [pristupljeno: 28. ožujka. 2020.]
15. STANČIĆ, V. i LJUBEŠIĆ, M. (1994.) *Jezik, govor, spoznaja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada

Internetski izvori:

16. www.researchgate.net/profile/Elmar_Noeth/publication/228479624[pristupljeno : 29. veljače 2020.]
17. <https://klinfo.rtl.hr/djeca-2/predskolci/glazba-kao-poticaj-za-ucenje-stranog-jezika-u-predskolskoj-dobi-na-primjeru-ucenja-talijanskog-jezika/> [pristupljeno: 28. ožujka. 2020.]

9. Prilozi

Prilog 1. Upitnik za roditelje

ANKETA ZA RODITELJE PREDŠKOLSKE DJECE U DVOJEZIČNOJ SREDINI

Poštovani roditelji,

U nastavku je anonimna anketa putem koje želim utvrditi učestalost korištenja i učenja talijanskog jezika kod djece predškolske dobi. Prikupljeni podaci koristit će se isključivo za pisanje mojeg završnog rada. Hvala vam na sudjelovanju.

1. Spol roditelja?

-M - Ž

2. Dob roditelja?

- manje od 20 -od 21 do 30 -od 31 do 40 - više od 40

3. Stupanj obrazovanja roditelja?

- osnovna škola - srednja škola - fakultet - magisterij/doktorat

4. Dob vašeg djeteta?

- 3-4 - 4-5 -6-7

5. Koji vrtić pohađa vaše dijete?

- hrvatski vrtić - talijanski vrtić

6. Važno mi je da dijete u ranoj dobi uči drugi jezik (uz materinji jezik)?

1-uopće se ne slažem

2- uglavnom se ne slažem

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- uglavnom se slažem

5- u potpunosti se slažem

7. Djeca koja govore dva ili više jezika imaju poteškoća u izražavanju?

1-uopće se ne slažem

2- uglavnom se ne slažem

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- uglavnom se slažem

5- u potpunosti se slažem

8. Smatram da je predškolska dob djeteta najprikladnija za učenje stranog jezika?

1-uopće se ne slažem

2- uglavnom se ne slažem

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- uglavnom se slažem

5- u potpunosti se slažem

9. Smatram da dijete prirodnije uči jezik kroz igru, a ne izravnim podučavanjem?

1- uopće se ne slažem

2- uglavnom se ne slažem

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- uglavnom se slažem

5- u potpunosti se slažem

10. Digitalni mediji imaju veliki utjecaj na učenje drugog jezika kod djece?

1- uopće se ne slažem

2- uglavnom se ne slažem

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- uglavnom se slažem

5- u potpunosti se slažem

11. Dijete koje u obiteljskom okruženju isključivo govori materinji jezik, ima poteškoća u izražavanju na stranom jeziku?

1-uopće se ne slažem

2- uglavnom se ne slažem

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- uglavnom se slažem

5- u potpunosti se slažem

12. Svi članovi uže obitelji govore talijanski jezik u komunikaciji s djetetom?

1-uopće se ne slažem

2- uglavnom se ne slažem

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- uglavnom se slažem

5- u potpunosti se slažem

13. Svakodnevno govorim talijanski jezik u komunikaciji s djetetom?

1-uopće se ne slažem

2- uglavnom se ne slažem

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- uglavnom se slažem

5- u potpunosti se slažem

14. Dijete se u komunikaciji s drugima najčešće izražava na talijanskom jeziku?

1-uopće se ne slažem

2- uglavnom se ne slažem

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- uglavnom se slažem

5- u potpunosti se slažem

15. Smatram da dijete koje odrasta u dvojezičnoj sredini treba učiti i govoriti oba jezika?

1- uopće se ne slažem

2- uglavnom se ne slažem

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- uglavnom se slažem

5- u potpunosti se slažem

16. Odgojitelji dovoljno potiču dvojezičnu djecu da koriste oba jezika?

1- uopće se ne slažem

2- uglavnom se ne slažem

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- uglavnom se slažem

5- u potpunosti se slažem

17. Odgojitelji u dovoljnoj mjeri potiču i razvijaju svijest o dvojezičnoj kulturi na području Istre?

1- uopće se ne slažem

2- uglavnom se ne slažem

3- niti se slažem niti se ne slažem

4- uglavnom se slažem

5- u potpunosti se slažem

10. Sažetak

Predmet je ovog rada i istraživanja rano učenje talijanskog jezika u dvojezičnoj sredini. Opisuje se govorno-jezični razvoj kod djece, usvajanje materinskog jezika i drugog/stranog jezika, točnije talijanskog jezika. Rad je većim dijelom usmjeren na istraživanje koje je provedeno putem *Google* obrazaca u obliku anonimnog upitnika za roditelje, a cilj je bio utvrditi koliko često roditelji i uža obitelj govore talijanski jezik u komunikaciji s djetetom, koliko im je važno da dijete nauči talijanski jezik, što sve utječe na učenje jezika i smatraju li da dijete koje uči više jezika ima poteškoća u izražavanju. Zanimalo nas je smatraju li roditelji da odgojitelji dovoljno potiču djecu na korištenje oba jezika, razvijaju li u dovoljnoj mjeri svijest i upoznaju li djecu s dvojezičnom kulturom na području Istre koja je ključna za razvoj djeteta jer u djetetu budi svijest o pripadnosti određenoj sredini. Na taj način dijete njeguje kulturnu i zavičajnu baštinu i uči o porijeklu obitelji. Važnu ulogu u cijelom procesu osim odgojitelja imaju i roditelji (obitelj) koji potiču dvojezičnost kod djece i time nastavljaju tradiciju dvojezičja u Istri.

Ključne riječi: rano učenje, dvojezičnost, dvojezična sredina, jezik, djeca

11. Summary

The subject of this work and research is the early learning of the Italian language in a bilingual environment. It describes speech and language development, acquisition of mother tongue and a second / foreign language, more precisely Italian language. The work is mostly focused on research conducted through Google forms in the form of an anonymous questionnaire for parents and the aim was to determine how often parents and family speak Italian in communication with the child, how important it is for the child to learn Italian, what influences language learning and whether a child who learns multiple languages has difficulty expressing himself. We were interested in whether parents believe that educators sufficiently encourage children to use both languages and whether they develop sufficient awareness and acquaint children with bilingual culture in Istria, which is crucial for child development and raises awareness of belonging to a particular environment. In this way, the child nurtures cultural and native heritage and learns about the origin of the family. A part from educators, parents (family) also play an important role in the whole process, encouraging bilingualism in children and continuing the tradition of bilingualism in Istria.

Key words: early learning, bilingualism, bilingual environment, language, children

12. Riassunto

L'argomento di questa tesina e di questa ricerca è l'apprendimento precoce della lingua italiana in un ambiente bilingue. Nella parte teorica si descrive lo sviluppo del linguaggio, le teorie dello sviluppo del linguaggio dei bambini e l'acquisizione della lingua madre e di una seconda lingua / straniera, più precisamente l'italiano. La parte empirica si concentra principalmente sulla ricerca, condotta sotto forma di un questionario anonimo per i genitori attraverso *Google*, avente come obiettivo determinare quanto spesso i genitori e i parenti stretti usano l'italiano nella comunicazione con il bambino, quanto è importante per il bambino imparare l'italiano, cosa influenza l'apprendimento delle lingue e se un bambino che impara più lingue ha difficoltà a esprimersi. Ci interessava sapere se, secondo i genitori, gli educatori incoraggiano sufficientemente i bambini a usare entrambe le lingue e a familiarizzare con la cultura bilingue in Istria, fattori di grande importanza per lo sviluppo del bambino nell'accrescere la consapevolezza di appartenere a un ambiente particolare. In questo modo, il bambino coltiva il patrimonio culturale e autoctono e impara a conoscere le origini della propria famiglia. Un ruolo importantissimo nell'intero processo, oltre agli educatori, spetta anche ai genitori e la famiglia che, incoraggiando il bilinguismo nei bambini, aiutano a diffondere la tradizione del bilinguismo in Istria.

Parole chiave: apprendimento precoce, bilinguismo, ambiente bilingue, lingua, bambini